

5. Naiste ühiskondliku positsiooni uurimine

Eestis on viimastel aastatel sarnaselt teiste riikidega¹ tajutav tagasilöökk inimõiguste kultuurile ja soolisele võrdsusele.² Ometi on naiste õigustele ja soolisele võrdsusele apelleeriv diskursus murdnud end viimase kümne aasta jooksul senisest jõulisemalt Eesti avalikku debatti.³ Nii ülikoolides kui ka avaliku sektori tellimisel on ilmunud arvestatav hulk uurimusi ja kirjandust naiste õiguste ja soolise võrdõiguslikkuse kohta.⁴ Meedias saab sõna kõlavahäälne feministlik agitatsioonigrupp, kellest osa näeb soosüsteemi ebaõigluse seoseid ka muude sotsiaalsete probleemidega, sealhulgas keskkonna- ja kliima painetega ning LGBTQI-inimeste õigusetusega (nt Virginia Woolf sind ei karda! Facebooki grupp, Feministeeriumi kogukonnaveeb⁵). Samas on peavoolumeedias võrreldes 1990-ndate ja nullindate algusega taandunud akadeemiliste soouurijate hääl, kuigi ka praegu on inimesi, kes vaatlevad trükimeedias ühiskonda ja kultuuri feministlikust positsioonist ja läbi intersektsionaalsuse prisma⁶. #metoo liikumine jõudis tänu ingliskeelses infoväljas elavatele lugejatele ning mõne ajakirjaniku (Laura Mallene, Kadri Kuulpak, Piret Karro jt) kaasabil ka Eestisse, kuid ei ole märgatavalt saavutanud õigluse eesmärki.⁷

Seksuaalse ahistamise kogemuste ulatuse kohta on uuritud üliõpilastelt ning küsitud elanikkonnalt soolise võrdõiguslikkuse monitooringu kaudu. Ulatuslikumalt on Eestis uuritud soolist vägivalda, mõõdetud regulaarselt elanikkonna hoiakuid soolise võrdõiguslikkuse suhtes⁸ ning uuritud soolise palgalõhe põhjust⁹. Seda, miks on nii vähe naisi kõrgeimatel poliitilistel¹⁰ ja akadeemilistel¹¹ ametikohtadel, on viimastel aastatel uuritud mitme kandi pealt. Näiteks on leitud, et naised jäävad pidama lektorite ja assistentide ametikohtadele, professorite hulgas on neid vaid neljandik¹². See proportsioon ei erine palju naiste osakaalust Riigikogus (28%).

Naiste kõrval on kõige kõrgematest kohtadest poliitikas, äris ja avalikus sektoris jäänud kõrvale vene ja teised mitte-eesti emakeelega inimesed.¹³ Nii eestlaste endi kui ka teistest rahvustest inimeste hinnangul peab Eesti ühiskonnas edu saavutamiseks olema eestlane.¹⁴ Eestlaste ja ka teistest rahvustest inimeste seas

hindavad naised pisut sagedamini kui mehed, et nende töötasu on väiksem, kui oleks nende arvates õiglane.^{[15](#)} Vene ja teiste muu emakeelega naiste sotsiaalmajandusliku positsiooni ja võimaluste võrdsust uurides tuleb seetõttu vaadata nii soo kui ka rahvuse mõju.

Kadri Aavik on uurinud soo ja rahvuse koosmõju inimese (eba)edule tööturul. Tema uurimise tulemuste kohaselt kasutavad eesti meesjuhid edukalt oma sotsiaalset kapitali ning teevad seda iseenesestmõistetavalt, säilitades positiivse enesekuvandi nii juhtide kui ka interseksionaalselt privilegeeritud meestena.^{[16](#)} Interseksionaalse lähenemisega uurimistöid on Eestis seni tehtud siiski vähe. Me ei tea palju vanemaealiste naiste kogemustest ega marginaliseerituse ulatusest, uurimata on LBTQI-naiste kogemused soo ja seksuaalse identiteedi ristumisest tõusva ebavõrdsusega. Võrdõigusvoliniku seni ainus katse välja selgitada haavatavad inimgrupid ning töötada välja võrdõiguslikkuse mõõtmise mudel, mis hõlmaks soo, rahvuse, vanuse, seksuaalse identiteedi ja vajadusel ka muude tunnuste dimensiooni, põrkus juba teada takistusele, et väiksemate elanikkonnagruppide olukorra kohta puuduvad sageli võrreldavad andmed.^{[17](#)}

Uudsed ja põnevad on muistsel Eesti alal elanud naiste ühiskondlikku positsiooni käsitlevad uurimistööd, kuigi kirjalike allikate puudumise tõttu on keeruline neid põhjanevalt argumenteerida. Näiteks arheoloog Marika Mägi on analüüsinud soouurimuslikust aspektist Eesti ja lähinaabrite arheoloogilist, ajaloolist ja folkloorset materjali ning leidnud, et allikmaterjalide põhjal on võimalik rekonstrueerida Eesti muinasaegsest perekonnast hoopis teistsugune pilt, kui seda seni on tehtud.^{[18](#)} Mägi hinnangul on võimalik, et muinasaja lõpus põhines Eesti ühiskond suurperedel, ning hauapanuste järgi otsustades olid selles ühiskonnas soorollid küllaltki tasakaalus, kusjuures pärimiskord oli tõenäoliselt emajärgne.^{[19](#)} Folklorist Merili Metsvahi^{[20](#)} on leidnud matrilineaarse ühiskonna jäänukeid ka näiteks 18. sajandi talurahva elus. Sellele viitab bioloogilise isaduse vähene tähtsustamine ja positiivne suhtumine vallasemadesse.^{[21](#)}

Kõige vähem on Eestis uuritud naiste õiguste olukorda kahe maailmasõja vahelisel ajal, samuti puuduvad meil uurimused naisest kui õigussubjektist mitme ühiskonnakorra tingimustes.

- ^{[1](#)}Madrigal-Borloz, V. Report of the Independent Expert on protection against violence and discrimination based on sexual orientation and gender identity, Victor Madrigal-Borloz. Practices of exclusion, 2021. – <https://undocs.org/A/76/152>.

- [2](#)Kováts, E., Poim, M., Pető, A. Gender as Symbolic Glue: The Position and Role of Conservative and Far-Right Parties in the Anti-Gender Mobilizations in Europe. Brussel: Foundation for European Progressive Studies 2015; Kund, O. Kuidas ehitatakse uusi SAPTK-e ja Objektiive: juhtimine Prantsusmaalt, raha Poolast. – Eesti Päevaleht 30.12.2020; Velmet, A. Sooideoloogia ajaloost ehk katoliikliku internatsionaali kohtumine eesti rahvuslusega. – Vikerkaar 2016/12; Põim, M. Anti-gender liikumist Eestis veab SAPTK. – Feministeerium (blogi) 2021. – <https://feministeerium.ee/anti-gender-liikumist-eestis-veab-saptk/>.
- [3](#)Marling, R., Sepper, M.-L. Feminism on tulnud rahva hulka, kuid valitsus ei jõua järele. – Sirp 18.12.2015.
- [4](#)Vt nt Sotsiaalministeeriumi eestvedamisel ilmunud artiklikogumikke „Teel tasakaalustatud ühiskonda“ I (2000) ja II (2010). – <https://enut.ee/teel-tasakaalustatud-uhiskonda-i-2000-naised-ja-mehed-eestis/> ja https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Valjaanded/teel_tasak_yhiskonda_ii_eesti.pdf. Kolmas kogumik ilmus 2021. a detsembris: <https://vordsuskeskus.ee/et/uudised/varske-artiklikogumik-teel-tasakaalustatud-uhiskonda-iii>.
- [5](#)Feministeeriumi kogukonnaveeb: <https://feministeerium.ee/>.
- [6](#)Aavik, K. Kriitilised loomauuringud. Teadusharu, mis aitab mõtestada inimeste ja loomade vahelisi suhteid. – Sirp 12.12.2014; Kivimaa, K. Naised, kes ei mahtunud raamidesse. – Sirp 26.07.2019; Kuurme, T. Hästi õppivad tublid tüdrukud – Postimees 27.02.2015; Marling, R., Sepper, M.-L. Ellujäämisstrateegiad autoritaarsuse kursil Euroopas. – Sirp 01.02.2019; Pilvre, B. Parem meestega valitsuses kui naistega opositsioonis? – Feministeerium 2020. – <https://feministeerium.ee/parem-meestega-valitsuses-kui-naistega-opositsioonis/>.
- [7](#)Viik, K. Ajad ei muutu niisama. #metoost ja selle kriitikast. – Feministeeriumi 2019. – <https://feministeerium.ee/ajad-ei-muutu-niisama-metoost-ja-selle-kriitikast/>.
- [8](#)Vt soolise võrdõiguslikkuse monitooringu raporteid: <https://www.sm.ee/et/uuringud-ja-analuusid#Sotsiaalvaldkonna%20uuringud%20ja%20anal%C3%BC%C3%BCsid> (07.10.2021).
- [9](#)Anspal, S., Kraut, L., Room, L. Sooline palgalõhe Eestis. Empiiriline analüüs. Centar, Praxis, 2010. – http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2010_Sooline_palgalohe.pdf; Täht, K. (toim). Soolise

palgalõhe kirjeldamine ja seletamine – tehniline ülevaade. – RASI toimetised nr 10, Tallinna Ülikool 2019; Anspal, S. Gender Wage Gap in Estonia: A Non-Parametric Decomposition. – Baltic Journal of Economics 2015/15 (1), lk 1–16. – <https://doi.org/10.1080/1406099X.2015.1022436>.

- [10](#) Allik, M. Millal naised poliitikast kaovad?. Teel tasakaalustatud ühiskonda. Naised ja mehed Eestis. Tallinn: Sotsiaalministeerium 2010; Sepper, M.-L., Ester, J., Haugas, S. Naised poliitikas. Teel soolise tasakaalu poole. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis 2020; Ester, J. et al. Poliitikud meedias läbi sooprisma. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis 2020.
- [11](#) Lõhkivi, E. Velbaum, K. Füüsika kui meeste mängumaa: soostereotüüpidest Eesti füüsika kultuuris. – Ariadne Lõng 2008/1/2. – https://www.enut.ee/files/ariadne_long_2008.pdf; Lõhkivi, E. Soostereotüübid ja episteemiline ebaõiglus. – Ariadne Lõng 2015/1/2; Aavik, A. Doing Neoliberalism on Campus: The Vulnerability of Gender Equality Mechanisms in Estonian Academia. – Gender a výzkum / Gender and Research 2017/18 (1), lk 130–53. – <https://doi.org/10.13060/25706578.2017.18.1.353>.
- [12](#) Urmann, H. et al. Soolise võrdõiguslikkuse hetkeolukord ja parandamise viisid Eesti teaduses. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusauuringute keskus RAKE 2020.
- [13](#) Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2020. Kultuuriministeerium, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Turu-uuringute AS, 2021. – <https://www.kul.ee/eesti-integratsiooni-monitooring-2020>; Sepper, M.-L. Kas emakeel loeb? Eesti keelest erineva emakeelega inimeste värbamine Eesti Vabariigi ministeeriumides – personalipraktikatest hoiakuteni. MISA 2016.
- [14](#) Anniste, K., Sepper, M.-L. Võimaluste võrdsuse tajumine ja ebavõrdse kohtlemise kogemused. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu aruandes. Praxis, IBS, Tallinna Ülikool 2021.
- [15](#) Melesk, K., Masso, M. Hõive ja toimetulek. Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2020, 2021.
- [16](#) Aavik, K. Ebavõrdsus, marginaliseeritus ja privilegeeritus Eesti tööturul ehk venekeelsete naiste ja eestlastest meeste olukord. – Sirp 13.05.2016.
- [17](#) Võrdõiguslikkuse mõõtmise mudeli raport. – https://kompetentsikeskus.sm.ee/wp-content/uploads/2018/01/mudel_final.pdf.
- [18](#) Mägi, M. Abielu, kristianiseerimine ja akulturatsioon. Perekondliku korralduse varasemast ajaloost Eestis. – Ariadne Lõng 2009/1/2. – https://enut.ee/files/ariadne_long_2009.pdf.

- [19](#)Mägi.
- [20](#)Vt intervjuu Merili Metsvahiga. – <https://www.muurileht.ee/eesti-naisel-on-ajalooliselt-olnud-tugev-positsioon-intervjuu-merili-metsvahiga/> (07.10.2021).
- [21](#)Metsvahi, M. Description of the Peasants' Sexual Behavior in August Wilhelm Hupel's Topographical Messages in the Context of the History of the Estonian Family. – Journal of Baltic Studies 2016/47 (3), lk 301–23. – <https://doi.org/10.1080/01629778.2015.1127266>.